

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 11.737.015 Донецького
державного університету
внутрішніх справ МВС України*

87510, м. Маріуполь, пр. Луніна, 89

ВІДГУК
опонента доктора юридичних наук, професора
ХАЛИМОНА СЕРГІЯ ІВАНОВИЧА
на дисертацію
КОНДРАТОВА ВОЛОДИМИРА ГАРІЙОВИЧА
на тему «КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ:
КОМПАРАТИВІСТСЬКЕ ДОСЛІДЖЕННЯ», подану на
здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Вивчення змісту дисертації та наукових праць Кондратова Володимира Гарійовича дає підстави зробити висновок про актуальність обраної теми, достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, що виносяться на захист, їх практичну значущість, а також про глибокий аналіз питань, пов'язаних із кримінально-правовим захистом працівників правоохоронних органів.

Актуальність теми. Боротьба із кримінально протиправними явищами вимагає створення складної системи, яка включає загально-організаційні, профілактичні (превенція), правоохоронні заходи. Правоохоронці, які беруть участь у системній боротьбі із кримінальними правопорушеннями стикаються із активною протидією з боку злочинного середовища, часто наражаються на загрози стати об'єктом тих чи інших насильницьких діянь з боку правопорушників. Дослідження кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів з позицій порівняльного правознавства є актуальним та затребуваним як теорією так і практикою.

Як вірно відзначає здобувач «...законна протидія як «індивідуально-побутовій», так і організованій злочинності може призвести до насильницької помсти по відношенню до правоохоронця з боку самого злочинця та/або його

оточення. Нерідкими є і випадки пошкодження рухомого та/або нерухомого майна правоохоронців».

Відсутність у вітчизняній науці кримінального права компаративістських досліджень кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів також свідчить на користь актуальності обраної теми дослідження. Саме на вирішення цього завдання і спрямоване дане дисертаційне дослідження, що свідчить про його підвищену актуальність, науково-теоретичну і практичну цінність.

Актуальність роботи окрім цього, підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам, ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126); Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) (розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2017 р. № 1020-р.), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454), Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр. (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.), а також відповідає тематиці науково-дослідних робіт Донецького юридичного інституту МВС України на 2020–2024 роки «Протидія кримінальним правопорушенням на території проведення ООС (Операції об'єднаних сил)» (№ 0120U105580), «Протидія злочинності у промислових регіонах України» (№ 0120U105585).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачем, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими.

Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України. Список використаних джерел складає 215 найменувань.

Дисертант у роботі спирається на опитування правоохоронців з Дніпропетровської, Донецької, Київської, Луганської, Львівської, Одеської, Полтавської, Сумської, Харківської, Черкаської, Чернігівської областей та м. Києва, державній та відомчій статистичній звітності різних періодів, слідчій та судовій практиці, аналітичним даним МВС України, Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації України, а також громадських організацій за 2013–2020 рр.

Нормативною базою дисертації стали законодавчі акти України, джерела міжнародного і загальноєвропейського права, законодавство Австралії, Болгарії, Казахстану, Канади, Киргизстану, Китаю, Іспанії, Монголії, Німеччини, Нової Зеландії, Північної та Південної Кореї, Португалії, Сполучених Штатів Америки, Тайваню, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану, Франції, Японії.

Уміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих висновків і рекомендацій.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій визначається тим, що запропонована наукова робота є одним з перших в Україні комплексних компаративістських досліджень кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів.

Наукова та практична значущість отриманих результатів підтверджена відповідними актами впровадження та полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції спрямовані на подальше вдосконалення законодавства в сфері кримінально-правового захисту працівників правоохоронних органів. Зокрема матеріали дослідження використовуються у:

науково-дослідній сфері – для подальшого розроблення наукових проблем кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 14.07.2021);

законотворчій діяльності – для розроблення пропозиції з удосконалення чинного законодавства щодо кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів;

правозастосовній діяльності – для розроблення й удосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій, організаційних рішень і цільових програм (планів) з питань захисту працівників правоохоронних органів;

освітньому процесі – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінального права, кримінології, а також проведення різних видів занять з відповідних дисциплін у системі підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів (акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 19.07.2021).

Аналіз рецензованої дисертації дозволяє стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети та дав відповіді на поставлені завдання. При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

До найбільш вагомих наукових положень дисертації, що характеризуються новизною або її елементами, на думку опонента, слід віднести такі:

уперше:

зроблено висновок про невідповідність нині існуючих видів покарань рівню суспільної небезпеки та шкоди, яка завдається кримінальним правопорушенням працівнику правоохоронних органів у зв'язку із виконанням ним своїх службових обов'язків. Одним із кроків в контексті вирішення цієї проблеми є зміна підходу до звільнення від покарання та його

відбування осіб, які вчинили такого роду протиправні діяння, шляхом внесення відповідних змін у ст. 74 КК України. Також запропоновано змінити законодавчий підхід до ототожнення суспільної небезпечності кримінальних правопорушень, що вчиняються проти працівників правоохоронних органів та інших потерпілих, передбачених у розділі XV Кримінального кодексу України (зокрема, журналістів);

Комплексно проаналізовано кримінально-правове забезпечення захисту працівників правоохоронних органів у країнах Далекого Сходу. Чинник усвідомлення, розуміння правопорушником того факту, що жертва є працівником правоохоронних органів є однією із значних кваліфікуючих ознак злочину у цих країнах. В джерелах діючого кримінального права Китаю, Тайваню, Північної та Південної Кореї, Японії не криміналізовано злочинні посягання саме на членів сімей посадових осіб, зокрема родичів тих чи інших категорій правоохоронців. Санкції норм сучасного кримінального права всіх цих далекосхідних держав, крім КК Північної Кореї, передбачають довічне ув'язнення та смертну кару як найвищі покарання за вчинення цих злочинів. Іншими каральними заходами є коротко-, середньо- та достатньо довготермінові строки тюремного ув'язнення, арешт, конфіскація майна, виправні роботи, грошові штрафи та правова комбінація цих покарань;

удосконалено:

аргументи щодо соціальної обумовленості кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів. Необхідність існування відповідних кримінально-правових норм підтверджується такими факторами: 1) юридико-кримінологічними (ступінь суспільної небезпеки діянь, їхня відносна поширеність і типовість, динаміка діянь із врахуванням причин, що їх породжують, і умов, можливість впливу на них кримінально-правовими засобами за відсутності можливості боротьби іншими заходами, а також можливості системи кримінальної юстиції, відповідність міжнародно-правовим стандартам захисту прав людини); 2) соціально-економічними (заподіюваний діяннями збиток, відсутність негативних наслідків

кримінально-правової заборони й наявність матеріальних ресурсів для його реалізації); 3) соціально-психологічними (рівень суспільної правосвідомості й психології та історичні традиції);

дістали подальшого розвитку:

пропозиції щодо криміналізації замахів не лише на працівників правоохоронних органів, що виконують службові обов'язки із право охорони, але й співробітників цих органів – службових та посадових осіб, які виконують обслуговуючі відносно право охорони функції (досвід країн романо-германської правової сім'ї).

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації достатньо повно викладені в анотації та наукових публікаціях. Анотація містить стислий опис основних положень і результатів дослідження і повністю відображає зміст дисертації. Дисертацію, анотацію та наукові публікації оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у десяти наукових публікаціях, серед яких сім статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, одна стаття – у зарубіжному науковому виданні, дві тези доповідей у збірниках наукових доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях.

Оформлення дисертації В. Г. Кондратова відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Зокрема, слід відмітити, що структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою.

Вибрана структура дисертації дозволила автору послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань які стосуються кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів. При визначенні розділів основного тексту та підрозділів автором дотримані правила пропорційності, взаємовиключення і неперервності. Автор послідовно виклав матеріал, в основному правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені автором, об'єднані провідною ідеєю – пізнання сутності кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів шляхом вивчення позитивного досвіду зарубіжних країн.

Аналіз тексту дисертації Кондратова Володимира Гарійовича «Кримінально-правове забезпечення захисту працівників правоохоронних органів: компаративістське дослідження» свідчить про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності. У роботу наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використано методики дослідження та джерела інформації. Дисертація відповідає науковій спеціальності, за якою здійснене дослідження.

В цілому дисертаційне дослідження виконане на належному рівні.

Разом з тим, аналіз дисертації та автореферату дисертації дає підстави зробити наступні **зауваження та рекомендації**:

1) надто сміливою є позиція здобувача щодо віднесення пропозиції про «необхідність розроблення та ухвалення Закону України «Про правоохоронні органи»» до рубрики розроблено «уперше». Такі пропозиції лунали неодноразово, наприклад О.Г. Циганков на сторінках статті: *Правоохоронна діяльність та правоохоронні органи: сучасні підходи до визначення сутності та змісту. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. № 3. С. 321 обґрунтовував нагальну потребу в прийнятті закону України «Про правоохоронні органи та правоохоронну діяльність».

2) сумнівним є твердження автора, що переважна більшість складів кримінальних правопорушень проти працівників правоохоронних органів є особливо тяжкими злочинами. Як видно з наведеної таблиці, 5 складів є особливо тяжкими, 2 є кримінальними проступками, 4 нетяжким злочином.

3) здобувач зазначив, що у процесі написання дисертації використовував емпіричні данні та результати опитування. Проте результати цього опитування використані автором лише декілька разів на с. 83, 141-142 дисертації. Відсутній також і додаток із узагальненими результатами опитування.

4) потребує додаткового пояснення висновок автора про «недоцільність передбачення на законодавчому рівні конкретного сталого переліку правоохоронних органів» (с. 89), адже вказана позиція автора, суперечить положенням новизни дисертації, де здобувач «обґрунтував необхідність розроблення та ухвалення Закону України «Про правоохоронні органи»...», «...А окремим додатком до цього закону має бути перелік правоохоронних органів України».

5) схвалюючи пропозиції автора про внесення змін до чинного Кримінального кодексу України, звертаємо увагу на те, що такі пропозиції необхідно формувати у вигляді додатків та порівняльних таблиць.

Зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація Кондратова Володимира Гарійовича «Кримінально-правове забезпечення захисту працівників правоохоронних органів: компаративістське дослідження», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» є самостійною завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для наук кримінально-правового циклу, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03 квітня 2019 р. № 283), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759), та пп. 9–12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а її автор Кондратов В. Г. заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент –

головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії дослідження
проблем юридичного та організаційного забезпечення
діяльності Держприкордонслужби України
науково-дослідного відділу НАДПСУ імені Богдана Хмельницького
доктор юридичних наук, професор
«05» листопада 2021 р.

Сергій ХАЛИМОН

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

Начальник відділення контролю
та документального забезпечення
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
підполковник

«05» ли 2021 р.

Ірина ЖИЛКІНА